

Gecanoniseerd experiment

Ivanov door Luk Perceval

Een aantal theatermakers bevinden zich op dit ogenblik in het ongemakkelijke tussengebied tussen traditie en experiment. Alternatieve theatercodes worden toegepast, maar de onderliggende reflectie ontbreekt, aldus Sigrid Bousset. Luk Perceval met zijn encenering van *Ivanov* dient als voorbeeld.

Ivanov (Het Nationale Toneel)
Foto Pan Sok

Jarenlang is het zogenaamde experimentele theater nauwelijks met teksten bezig geweest. Franz Marijnen gebruikte met zijn theaterlaboratorium Camera Obscura de klassieke teksten *Oracles* (in 1973) en *Measure for Measure* (in 1974) slechts als materiaal voor improvisatie en workshop. Het was wachten tot 1981, met Jan Decortis *Maria Magdalena*, voor de tekst zelf object werd van experiment. De benadering van teksten werd sindsdien grondig geïnterpreteerd en in vraag gesteld.

Het traditionele teksttheater getuigt in zijn volle hoedanigheid van een geloof in de representeerbaarheid van teksten, van de menselijke psychologie, van de zichtbare werkelijkheid. Het gaat om kunst die sluitende, overkoepelende interpretaties aanreikt die moeten worden begrepen door de kijker. Er wordt gezocht naar de bedoeling van de auteur, naar hoe het stuk moet hebben gefunctioneerd in zijn tijdscontext, eerder dan dat men zich de vraag stelt naar de relevantie van de betreffende tekst in onze tijd. Het nu-moment wordt ontkend door het volhouden van de illusie dat je greep kan krijgen op de wereld, op de wereld in

een tekst. De tekst wordt dichtgemetseld, gesimplificeerd, net als de verwachte theatercodes die gehanteerd worden bij de encenering ervan. Het is dat burgerlijke aspect, die veilige, uit-de-tijdse visie op de werkelijkheid, die niet meer terug te vinden is bij een aantal experimentele kunstenaars die ook met teksten bezig zijn.

"Etoilerletexte"

Wat deze laatste theatermakers doen speelt zich af - zoals Erwin Jans het formuleerde m.b.t. Maatschappij Discordia (1) - in de 'tussenruimte tussen spelen en lezen'. We zien geen acteurs die enkel rollen spelen en daarbij gebruik maken van de traditionele theatercodes, we zien ook en vooral mensen die teksten lezen en weten waarom ze dat doen. We zien kunst die is, geen kunst die verwijst naar en interpreteert. Kunst die niet eenduidig kan worden begrepen, maar door de toeschouwer en wie hij is, wat hij denkt en voelt, wordt ervaren en dus ingevuld. Die open kijkhouding is slechts mogelijk wanneer de acteur, als was hij een boodschapper, de tekst

voor zich laat spreken en er niet bovenop gaat staan zodat hij hem sluit en verstikt. Roland Barthes: "... c'est étoiler le texte au lieu de le ramasser" (2). Hier pretendeert de acteur niet te kunnen binnendringen in het psychologisch labyrint van het personage, iets wat hem dus ook niet meer interessant maakt; interessant is de acteur die zich kwetsbaar opstelt, zich niet verschuilt in een personage, maar zichtbaar is. Hij geeft niet iets aan, hij doet iets. De aanwezige persoon is personage en acteur. En hoe afstandelijk dit ook lijkt, de betrokkenheid, zowel voor acteur als voor toeschouwer, is veel groter dan de zogenaamde 'identificering' die het traditionele teksttheater ons voorhoudt.

Deze open leeshouding, die alterneert met de vroegere eenduidige speelhouding, heeft een afwijzing van de bestaande theatercodes tot gevolg: de gedepsychologiseerde speelstijl wordt versterkt door o.m. de afwezigheid van een realistisch decor, van authentieke kostuums. Er is geen *one-to-one* relatie meer tussen de acteur en zijn personage: geen uiterlijke gelijkheid, leeftijds- of geslachtsovereenkomsten. Eén acteur speelt verschillende rollen tegelijk. Acteurs die niet spelen blijven op de scène aanwezig, kijken en lezen mee, geven commentaar.

Gedomesticeerd experiment

Nu heeft er zich sinds enkele jaren iets ontwikkeld dat mij bevreemdt, hoewel het perfect beantwoordt aan de wetten van de dialectiek. Tussen traditie en experiment, zoals ik beiden hierboven enigszins schematisch heb geduid, is een soort van teksttheater ontstaan waarin de uiterlijke tekenen van die 'tussenruimte tussen spelen en lezen' aanwezig zijn. De open alternatieven die het experimentele teksttheater biedt voor de traditionele eenduidige theatercodes verworpen in dat soort theater tot nieuwe codes die onbedachtzaam kunnen worden gehanteerd, ongeacht tekst of schriftuur.

